

Від цієї
отримано 25.06.2026р.
Голова редакції спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.127
докт. психол. наук, проф.
Лозова О.М.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.127

у Київському столичному
університеті імені Бориса Грінченка
доктору психологічних наук,
професору, професору кафедри
практичної психології

Ользі ЛОЗОВІЙ

РЕЦЕНЗІЯ

Литвиненко Олени Олександрівни, доктора психологічних наук, доцента, завідувача кафедри практичної психології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка про дисертацію **Адама Дмитровича Васильєва «Особливості онлайн-супроводу молоді в стані особистісної кризи»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія

1. Актуальність дисертаційної роботи зумовлена глибокими суспільними трансформаціями останніх років, які істотно змінили умови надання психологічної допомоги та водночас значно підвищили потребу населення, особливо молоді, у професійному психологічному супроводі.

Поштовхом до стрімкого розвитку дистанційних форматів психологічної допомоги стала пандемія COVID-19, яка практично в усьому світі змінила традиційні підходи до психологічного консультування. Обмеження особистих контактів, карантинні заходи та необхідність забезпечення безперервності психологічної підтримки сприяли швидкому впровадженню цифрових технологій у практику психологів. Саме в цей період онлайн-консультування перестало розглядатися як тимчасова альтернатива очним зустрічам і почало формуватися як самостійний напрям

професійної діяльності, що має власні методичні, етичні та організаційні особливості.

Ще більшої актуальності проблема набула після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Воєнні дії, вимушене переселення мільйонів громадян, тривале перебування в умовах небезпеки, втрати близьких, руйнування звичного способу життя, економічна нестабільність і постійний психоемоційний стрес суттєво збільшили потребу в доступній психологічній допомозі. Особливо вразливою до впливу цих чинників є молодь, яка поряд із віковими завданнями професійного та особистісного становлення змушена долати численні наслідки життя в умовах воєнного стану, адаптуватися до нових умов та шукати ефективні способи подолання кризових переживань. За таких умов онлайн-супровід часто стає не лише альтернативою, а єдиним способом забезпечення безперервності психологічної допомоги.

Саме тому сьогодні особливої наукової та практичної значущості набувають дослідження, спрямовані не лише на опис переваг дистанційного психологічного супроводу, а й на емпіричну перевірку його ефективності, визначення умов його результативності, можливостей і обмежень порівняно з традиційними офлайн-форматами роботи. У цьому контексті дисертаційне дослідження А. Д. Васильєва «Особливості онлайн-супроводу молоді в стані особистісної кризи» є своєчасним, оскільки автор не лише аналізує особливості онлайн-супроводу молоді в стані особистісної кризи, а й здійснює експериментальне порівняння ефективності онлайн- та офлайн-форм психологічної допомоги, що має вагоме значення для розвитку сучасної психологічної практики.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних) полягає у комплексному вивченні психологічних особливостей онлайн-супроводу молоді у стані особистісної кризи в умовах сучасних суспільних викликів та емпіричному підтвердженні його ефективності. Отримані результати розширюють наукові уявлення про

можливості використання цифрових форматів психологічної допомоги в кризових ситуаціях та роблять внесок у розвиток психологічного консультування, кризової психології та психології ін.

Безумовною перевагою дисертації А. Д. Васильєва є те, що автором уперше здійснено комплексний порівняльний аналіз ефективності онлайн- та офлайн-супроводу молоді у стані особистісної кризи як у короткотривалій, так і у довготривалій перспективі. Такий підхід дозволив виявити не лише безпосередні результати психологічного втручання, а й оцінити стійкість отриманих змін у часі.

Науковий інтерес становить запропонована автором операціоналізація критеріїв оцінювання особистісної кризи та ефективності психологічного супроводу, що базується на комплексному врахуванні показників психологічного благополуччя, психоемоційного стану, резильєнтності, суб'єктивного функціонування, цифрового стресу та інших психологічних характеристик. Такий підхід забезпечує різностороннє розуміння динаміки психологічних змін під час супроводу та розширює методичні можливості оцінювання його результативності.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення роботи А. Д. Васильєва полягає у розвитку наукових уявлень про психологічні особливості онлайн-супроводу молоді у стані особистісної кризи та розширенні сучасних підходів до використання цифрових форматів психологічної допомоги. Автором уточнено уявлення про структурні компоненти особистісної кризи, поглиблено розуміння психологічних механізмів її подолання, а також визначено чинники, що забезпечують ефективність онлайн-супроводу.

Практичне значення дисертації визначається насамперед розробленням, науковим обґрунтуванням та успішною апробацією авторської програми онлайн-супроводу молоді у стані особистісної кризи. Програма є чітко структурованою, логічно побудованою та орієнтованою на розвиток емоційної саморегуляції, рефлексії, психологічної стійкості й активізацію

особистісних ресурсів. Її ефективність підтверджена результатами формувального експерименту із залученням контрольної групи та порівнянням онлайн- й офлайн-форматів психологічного супроводу.

Важливою перевагою розробленої програми є можливість її широкого впровадження у діяльність закладів освіти, психологічних служб, громадських організацій, центрів психологічної допомоги та психологів-практиків. Особливої практичної цінності програма набуває в умовах дії воєнного стану, коли дистанційний формат часто є єдиною можливістю забезпечити безперервність психологічної підтримки молоді.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується цілісною логікою його побудови, відповідністю мети, завдань, об'єкта, предмета та використаних методів дослідження. Усі наукові положення послідовно розкриваються в роботі, а сформульовані висновки безпосередньо випливають із результатів теоретичного аналізу та проведеного емпіричного дослідження.

А. Д. Васильєвим здійснено ґрунтовний аналіз сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, що дозволило визначити ступінь розробленості проблеми, обґрунтувати концептуальні засади дослідження та окреслити напрями власного наукового пошуку. Використана методологія є адекватною поставленим завданням, а комплекс теоретичних, емпіричних та математико-статистичних методів забезпечує належний рівень достовірності отриманих результатів.

Особливої уваги заслуговує дизайн емпіричного дослідження, який поєднує констатувальний і формувальний етапи, передбачає залучення контрольної та експериментальних груп, а також проведення повторних вимірювань для оцінювання динаміки психологічних змін. Такий підхід дозволяє не лише описати особливості переживання особистісної кризи молоддю, але й емпірично перевірити ефективність розробленої автором програми онлайн-супроводу.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням валідного психодіагностичного інструментарію, достатнім обсягом вибірки та застосуванням сучасних методів статистичної обробки даних. Інтерпретація результатів є логічною, послідовною та узгоджується з актуальними науковими уявленнями щодо психологічної допомоги особам, які перебувають у кризових життєвих ситуаціях. Практичні рекомендації, сформульовані автором, є достатньо аргументованими та безпосередньо ґрунтуються на результатах проведеного дослідження.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертаційна робота А. Д. Васильєва свідчить про високий рівень виконання здобувачем поставленого наукового завдання. Автором успішно реалізовано всі етапи наукового дослідження: від критичного аналізу сучасного стану розробленості проблеми, визначення методологічних засад і формулювання концепції дослідження до проведення масштабного емпіричного дослідження, розроблення й апробації авторської програми психологічного онлайн-супроводу та узагальнення отриманих результатів.

Дисертант продемонстрував належний рівень володіння методологією наукової діяльності, що виявляється у коректному визначенні логіки дослідження, адекватному доборі методів, використанні сучасного психодіагностичного інструментарію, застосуванні математико-статистичних методів аналізу даних та обґрунтованій інтерпретації отриманих результатів. Це дає підстави стверджувати, що здобувач володіє необхідними компетентностями самостійного науковця та здатний успішно розв'язувати складні наукові завдання у галузі психології.

6. Апробація результатів дисертації та повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях забезпечені участю здобувача у 5 науково-практичних конференціях і форумах (як міжнародних, так і всеукраїнських) та оприлюдненням результатів у 10 наукових публікаціях, серед яких: 1 стаття у періодичному науковому виданні

держави-члена Організації економічного співробітництва та розвитку Європейського Союзу, 4 статті у наукових фахових виданнях з психології, затверджених МОН України, 4 публікації у матеріалах міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій, а також 1 розділ у міжнародній колективній монографії, що загалом засвідчує належний рівень апробації та достатню повноту представлення основних результатів дисертаційного дослідження.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Дисертаційна робота характеризується логічною структурою, цілісністю та завершеністю. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 155 найменувань, та 18 додатків. Робота містить 57 таблиць і 1 рисунок. Загальний обсяг дисертації становить 306 сторінок, з яких 207 сторінок основного тексту, що відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Зміст роботи повністю відповідає заявленій темі, меті та завданням дослідження. Структурні елементи дисертації логічно взаємопов'язані, а послідовність викладу матеріалу забезпечує цілісне розкриття проблематики дослідження – від теоретичного аналізу до представлення результатів емпіричного дослідження та їх практичного впровадження. Дисертація справляє враження самостійної, завершені наукової праці, виконаної на належному науково-методичному рівні. Оформлення роботи, її структура, обсяг, ілюстративний матеріал та список використаних джерел відповідають чинним вимогам до робіт такого рівня.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. У процесі аналізу дисертаційної роботи А. Д. Васильєва порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Усі теоретичні

положення, цитати, статистичні методи та емпіричні результати належно задокументовані з посиланням на відповідні наукові джерела. Крім того, дотримання академічної доброчесності також підтверджується результатами перевірки дисертаційного рукопису А. Д. Васильєва в автоматизованій системі виявлення плагіату.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Дисертаційне дослідження А. Д. Васильєва, як і будь-яка творча праця, містить окремі дискусійні моменти, спірні положення, висвітлення та зауваження щодо яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів роботи:

1. Попри ґрунтовний аналіз наукових джерел та достатньо повне висвітлення сучасних підходів до вивчення особистісної кризи й психологічного онлайн-супроводу, теоретична основа дослідження могла б бути концептуалізована більш чітко. Зокрема, автор об'єднує положення кризової психології, когнітивно-поведінкового підходу, позитивної психології, теорії резильєнтності та ін., однак не завжди достатньо аргументує інтеграцію цих підходів у єдину методологічну концепцію. Більш детальне обґрунтування методологічних засад запропонованої моделі онлайн-супроводу дозволило б посилити теоретичну цілісність дослідження та чіткіше окреслити його концептуальну основу.

2. Безперечною перевагою роботи є використання експериментального дизайну з контрольними вимірюваннями та порівнянням онлайн- й офлайн-форматів супроводу. Водночас дисертація практично не аналізує можливий вплив неспецифічних факторів психотерапевтичної взаємодії, зокрема терапевтичного альянсу, мотивації учасників, групової згуртованості чи особистості ведучого групи. Саме ці чинники могли певною мірою впливати на отримані результати незалежно від формату проведення супроводу. Їх урахування або окреме обговорення в розділі, присвяченому обмеженням дослідження, зробило б інтерпретацію отриманих результатів ще більш переконливою.

3. Найбільший практичний інтерес становить розроблена автором програма онлайн-супроводу. Разом із тим аналіз її змісту свідчить, що значна частина запропонованих психологічних інтервенцій концептуально та технічно відповідає класичному арсеналу когнітивно-поведінкової терапії: робота з автоматичними думками, когнітивна реструктуризація, поведінкова активація, розвиток навичок саморегуляції, домашні завдання тощо. У зв'язку з цим виникає питання щодо достатньо чіткого розмежування автором понять «онлайн-супровід» і «когнітивно-поведінкова терапія». Крім того, у професійній спільноті загальноновизнаним є положення, що застосування КПТ-інтервенцій потребує спеціалізованої підготовки та відповідної акредитації фахівця. Натомість автор позиціонує програму як таку, що може використовуватися широким колом практичних психологів. На нашу думку, доцільно було б чіткіше визначити професійні компетентності, необхідні для реалізації програми, а також окреслити межі її застосування психологами, які не мають спеціальної психотерапевтичної підготовки.

4. Дисертація написана загалом грамотною науковою мовою та відповідає вимогам академічного стилю. Водночас у тексті трапляються окремі стилістичні недоліки, повтори термінологічних конструкцій, надмірно розгорнуті речення, а також поодинокі лексичні та граматичні неточності. У низці випадків відчувається вплив англійської наукової традиції на побудову синтаксичних конструкцій, що дещо ускладнює сприйняття тексту українською мовою. Усунення зазначених редакційних недоліків сприяло б покращенню загальної якості викладу матеріалу, однак вони не впливають на наукову цінність і загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загалом, зазначені зауваження не спростовують високої оцінки дисертаційного дослідження, а певною мірою доповнюють об'єктивну характеристику практичної складності та значущості проблеми, піднятої та розв'язаної в ході проведеного наукового пошуку.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Зміст дисертаційної роботи А. Д. Васильєва «Особливості онлайн-супроводу молоді в стані особистісної кризи» та представлені результати дослідження свідчать про високий рівень теоретичної підготовки здобувача, глибоке розуміння сучасних концепцій кризової психології, психологічного консультування та психологічного онлайн-супроводу, а також належне володіння методологією наукового пізнання. У процесі виконання дисертаційного дослідження автор набув і продемонстрував компетентності, необхідні для самостійного розв'язання складних наукових і практичних завдань у галузі психології, зокрема щодо планування й реалізації емпіричного дослідження, аналізу та інтерпретації отриманих результатів, розроблення й апробації авторських практичних рішень.

Результати дисертаційної роботи засвідчують сформованість у здобувача умінь здійснювати самостійний дослідницький пошук, критично аналізувати наукові джерела, обґрунтовувати власні положення, використовувати сучасний психодіагностичний інструментарій і методи статистичної обробки даних, а також впроваджувати результати дослідження у практику.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам. Актуальність теми, самостійність та завершеність дослідження, наукова новизна, теоретична та практична значущість отриманих результатів дають підстави для такого загального висновку. Наукові публікації здобувача достатньою мірою відображають основні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження, а їх кількість і зміст відповідають чинним вимогам до апробації результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія. Опубліковані праці мають належний науковий рівень, є логічно пов'язаними із тематикою дослідження та підтверджують особистий внесок автора у розроблення порушеної наукової проблеми.

Під час ознайомлення з дисертаційною роботою та науковими публікаціями здобувача порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Дисертація є самостійним завершеним науковим дослідженням, виконаним із дотриманням вимог академічної етики.

Дисертаційна робота А. Д. Васильєва «Особливості онлайн-супроводу молоді в стані особистісної кризи» відповідає галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), пп. 6,7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – Адам Дмитрович Васильєв заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри практичної психології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

